

РІШЕННЯ № 38

Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів

«08» червня 2024 року

м. Мукачєво

Рада адвокатів України, розглянувши результати роботи Робочої групи з питань реагування на втручання в діяльність захисника, заслухавши заступника Голови Ради адвокатів України Кухаря О.І., представника адвокатів Хмельницької області у складі Ради адвокатів України Каденко О.О. та інших членів Ради адвокатів України з окресленого питання, встановила наступне.

Повномасштабне вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року, а також введення в Україні воєнного стану, як особливого правового режиму, суттєво вплинули на професійну діяльність адвокатів.

У сучасних умовах мобілізація є одним із основних елементів системи оборонних заходів держави, яка охоплює комплекс заходів, спрямованих на функціонування в умовах воєнного часу.

З часу повномасштабного вторгнення, на захист нашої держави, відстоюючи територіальну цілісність України зі зброєю в руках у складі Збройних Сил України та територіальної оборони стали понад 2 000 адвокатів. Багато адвокатів віддали своє життя за незалежність України.

Захист Вітчизни, незалежність та територіальна цілісність України відповідно до ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» є конституційним обов'язком громадян України. Так як, і надання кожному права на професійну правничу допомогу.

Статтею 131-2 Конституції України передбачено, що на інститут адвокатури покладається представництво в суді та захист від кримінального обвинувачення з метою надання професійної правничої допомоги в Україні.

Відповідно до конституційної функції адвокатури, діяльність адвокатури в умовах воєнного стану є надважливою. Адвокатура України виконує функції із забезпечення життєво важливих національних інтересів, які визначені статтями 55, 59 Конституції України.

Виконуючи своє конституційне призначення в демократичному правовому суспільстві, адвокатура в умовах воєнного стану продовжує здійснювати захист законних прав громадян України, в тому числі і під час мобілізації.

Практика усунення посадовими особами ТЦК та СП адвокатів від участі в наданні правничої допомоги мобілізованим громадянам призводить до порушення права людини на захист і правничу допомогу, передбаченого Конституцією України.

Натомість спілкування адвокатів з мобілізованими громадянами не тільки заспокоює останніх, а також спрямоване на забезпечення належної реалізації конституційного права особи на отримання професійної правничої допомоги та надає можливість мобілізованим громадянам знати свої права та обов'язки.

Водночас наразі зростають не популярні мобілізаційні заходи, коли дії окремих представників ТЦК та СП, органів поліції фактично виходять за межі наданих повноважень, призводять до грубих порушень закону, неприпустимих порушень прав та свобод людини, що має дуже негативні наслідки для іміджу держави, Збройних Сил України, дотримання вимог законодавства у військовій сфері.

Систематичність порушень прав та свобод людини і громадянина з боку працівників ТЦК та СП призводить до демотивування військовозобов'язаних громадян виконувати конституційний обов'язок захисту Вітчизни.

В значній мірі порушення спричинені тим, що військовозобов'язані громадяни є незахищеними і не можуть цілком скористатись допомогою адвоката, в той же час незахищеними, в багатьох випадках залишаються й самі адвокати.

Рада адвокатів України акцентує увагу, що на адресу Національної асоціації адвокатів України надходять численні звернення адвокатів про порушення працівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки професійних прав та гарантій адвокатської діяльності, втручання в професійну діяльність, насильство відносно захисників, незаконне позбавлення волі, відібрання особистих речей, в тому числі, які містять адвокатську таємницю, у зв'язку із здійсненням професійної адвокатської діяльності.

1) 26 квітня 2023 року адвокат Харківщини прибув до Чернігівського ОМ ТЦК та СП у зв'язку із здійсненням професійних обов'язків адвоката та надання правничої допомоги клієнту.

Проте після прибуття адвоката до Чернігівського ОМ ТЦК та СП та з'ясування причин прибуття до цієї установи (здійснення в інтересах клієнта

юридично значущих дій), останнього було затримано працівниками Чернігівського ОМ ТЦК та СП. З примусу працівників Чернігівського ОМ ТЦК та СП адвокат вимушений був знаходитись у приміщенні визначеному працівниками кількість часу без пояснення причин його утримання. Пізніше працівниками Чернігівського ОМ ТЦК та СП було вручено адвокату повістку.

2) 05 жовтня 2023 року адвокат надавав правничу допомогу клієнту за договором про надання правничої допомоги. Прибувши до клієнта, на адвоката чекали представники Чернігівського МТЦК та СП, які вручили йому повістку та доставили до ТЦК та СП для проходження ВЛК.

3) 21 грудня 2023 року адвокат прибув на виклик клієнта з метою надання правничої допомоги у відносинах із представниками Сумського МТЦК та СП на підставі договору про надання правничої допомоги. Однак, співробітники Сумського МТЦК та СП вручили повістку і адвокату, який прибув до клієнта на місце подій.

4) 28 січня 2024 року при наданні правничої допомоги адвокатом Закарпатської області, останнього та його клієнта було затримано службовими особами Хустського РТЦК та СП Закарпатської області.

Згодом після затримання, адвоката та його клієнта відвезли у військову частину – навчальний центр у м. Рівне для проходження так званого відбору до військових частин.

У вказаних діях вбачається грубе порушення прав адвоката, а дії керівництва відділу обліку офіцерів Хустського РТЦК та СП щодо мобілізації адвоката розцінюється як тиск на нього та перешкоджання у наданні правничої допомоги клієнту, позбавлення незаконно його волі, відібрання його особистих речей, зокрема, мобільного телефону в якому міститься адвокатська таємниця.

5) 16 лютого 2024 року адвокат з Одеської області взяв до виконання доручення для надання безоплатної вторинної правничої допомоги особі, видане Південним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги щодо здійснення захисту клієнта. За вказаною в дорученні адресою перебування клієнта фактично знаходиться Приморський РТЦК та СП міста Одеси.

Після надання правничої допомоги, намагаючись покинути приміщення Приморського РТЦК та СП, працівниками вказаного органу було заблоковано вихід адвокату та клієнту.

Згодом від відповідальної особи Приморського РТЦК та СП надійшли вимоги щодо надання документів від адвоката та клієнта. Близько 03 год. 40 хв.

до адвоката звернувся один із працівників Приморського РТЦК та СП і запропонував отримати повістку та покинути територію установи, а у разі відмови в її отриманні продовжувати чекати ранку та наступного проходження військово-лікарської комісії.

Будучи виснаженим як фізично, так і морально, розуміючи незаконність утримання, позбавлення особи права на захист, адвокат був вимушений під тиском працівників Приморського РТЦК та СП отримати повістку, яка складена та вручена невідомою особою (зі слів інших працівників – це черговий Приморського РТЦК та СП).

6) 28 березня 2024 року адвокатом Миколаївщини отримано доручення для надання безоплатної вторинної правничої допомоги особі, до якої застосовано адміністративне затримання.

Відповідно до доручення адвокат прибув для виконання своїх професійних обов'язків до Заводського РТЦК та СП. Після пред'явлення вимоги працівниками Заводського РТЦК та СП про звільнення затриманої особи у зв'язку із спливом строку адміністративного затримання, працівниками Заводського РТЦК та СП відразу було вручено повістку самому адвокату з вимогою обов'язкової явки до цього ж РТЦК та СП наступного дня.

7) 02 травня 2024 року адвокат Одеської області отримав п'ять доручень від Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги та розпочав надання правничої допомоги відповідним особам, перебуваючи в місті Рені Одеської області, зокрема у приміщенні ВП № 2 Ізмаїльського РВП ГУНП в Одеській області.

Перед початком огляду місця події, адвокату було повідомлено про те, що у випадку неприпинення ним чинення активного захисту, він матиме проблеми з місцевим територіальним центром комплектування та соціальної підтримки. Орієнтовно о 16 год. 00 хв. до адвоката, у присутності численних свідків, що перебували в публічному місці, підійшли двоє співробітників місцевої поліції та декілька озброєних людей, чиї обличчя були приховані масками (балаклавами), останні агресивно та цинічно схватили адвоката силоміць, витягнули із-за столу, та вивели із закладу в напрямку транспортного засобу, куди насильно помістили захисника, і в подальшому, так само насильно, доставили до місцевого ТЦК та СП.

8) 03 червня 2024 року адвокат Київської області прибув до центральної районної поліклініки Подільського району м. Києва, де розташована військово-лікарська комісія, для виконання договору про надання правничої допомоги. Під час виконання умов договору, адвокату та його

помічнику спричинено тілесні ушкодження від невідомих людей у формі одягу піксель, які ймовірно підпорядковані ДФТГ «Спецпідрозділ Смерч». Крім цього, вказані особи застосовуючи силу, заволоділи мобільним телефоном адвоката.

Вищевказані випадки порушення працівниками ТЦК та СП прав адвокатів при здійсненні останніми адвокатської діяльності є неприпустимими у демократичній і правовій державі, і вчиняються з порушенням завдань поставлених перед мобілізаційною процедурою.

Згідно ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З огляду на наведене, Рада адвокатів України звертає увагу на наступне.

Існуючі реалії воєнного стану перешкоджають ефективному та належному здійсненню своїх професійних обов'язків адвокатів щодо надання правничої допомоги населенню країни, в тому числі військовослужбовцям та військовозобов'язаним громадянам.

Порушення прав адвокатів під час здійснення ними адвокатської діяльності неможливо виправдати воєнним станом. Систематичність таких порушень неминуче призведе до розпаду верховенства права.

Конституція України надає кожному право на професійну правничу допомогу і визнає незалежність інституту адвокатури.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність в Україні здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Правила адвокатської етики, затверджені 09 червня 2017 року Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року зі змінами трактують принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.

Згідно ст. 6 Правила адвокатської етики специфіка цілей і завдань адвокатури вимагає як необхідної умови належного здійснення адвокатської діяльності максимальної незалежності адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту або представництва клієнта, зокрема з

боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів.

Водночас дії ТЦК та СП спрямовані на перешкоджання професійних прав адвокатів, порушують не лише національне законодавство, але і міжнародні стандарти, гарантовані адвокатам Основними принципами про роль юристів ООН.

В основних положеннях про роль адвокатів зазначено, що уряди мають забезпечити адвокатам: можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання; можливість вільно пересуватися і консультувати клієнта у своїй країні та за кордоном; виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм. Там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені властями. Адвокат повинен мати кримінальний і цивільний імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи, зроблені у письмовій або усній формі при сумлінному виконанні свого обов'язку й здійсненні професійних обов'язків в суді, трибуналі або іншому юридичному або адміністративному органі.

Розділ 2 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства закріплює, що завдання, що виконуються адвокатом у процесі професійної діяльності, вимагають його абсолютної незалежності і відсутності будь-якого впливу на нього, пов'язаного, передусім, з його особистою заінтересованістю або з тиском зовні. Незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя і неупередженості суддів. Таким чином, адвокату необхідно уникати будь-яких ущемлень власної незалежності і не поступатися принципами обов'язку заради інтересів клієнта, суду або інших осіб.

Тобто, дотримання принципу незалежності є гарантією належного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків перед клієнтом, судом чи іншими особами.

Як зазначає Рада адвокатських та правничих товариств Європи (ССВЕ), побудова сильного інституту захисту прав людини в Україні є необхідною передумовою посилення верховенства права.

Рада адвокатів України наголошує, що інститут правничої допомоги є основною і важливою складовою реалізації прав та свобод людини, особливо під час воєнного стану.

Функції адвокатського самоврядування зосереджені в забезпеченні незалежності кожного її члена та створенні сприятливих умов для здійснення професійної діяльності.

У зв'язку з цим Рада адвокатів України повідомляє, що рішенням Ради адвокатів України № 172 від 22 липня 2016 року затверджений План заходів реагування та боротьби із запобігання порушенням та/або порушенням прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Затверджені заходи реагування, з урахуванням реалій воєнного стану, повинні здійснюватися на таких рівнях:

- **Індивідуально-особистісному** (ініціювання кримінальних, адміністративних, дисциплінарних проваджень відносно кожного суб'єкта, що допустив та/або вчинив порушення професійних прав адвоката; ініціювання процесуального відсторонення посадових осіб, які допустили та/або вчинили порушення професійних прав адвоката від прийняття будь-яких подальших рішень у справах, які стосуються адвоката, права якого порушені; адресне та популяризоване публічне засудження дій конкретних посадових осіб, які допустили та/або вчинили порушення професійних прав адвокатів; інші заходи реагування, які перспективно повинні створити персональну де мотивацію у допущенні та/або вчиненні порушень професійних прав адвокатів).

Даний напрямок повинен охоплювати заходи відносно конкретних посадових осіб, винуватих у допущенні та/або вчиненні порушення професійних прав адвокатів, які повинні визначатися за індивідуально визначеними (обставинами конкретного випадку) критеріям.

- **Національному** (направлення заяв до Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, до завдань якого відноситься виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах, запобігання вчинення і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України; звернення до Національної поліції України; направлення листів/скарг до відповідного ТЦК та СП, прокуратури, рад адвокатів регіонів, регіональних комітетів захисту прав та гарантій адвокатської діяльності з викладенням обставин порушення відповідними ТЦК та СП професійних прав адвокатів; ініціювання звернень до керівників посадових осіб ТЦК та СП щодо недопущення порушення професійних прав

адвокатів та гарантій їх діяльності у конкретних сферах реалізації прав адвокатів або дотримання гарантій їх діяльності).

Даний напрямок заходів повинен бути спрямований на встановлення фактів порушення професійних прав адвокатів та гарантій їх діяльності, недопустимості таких порушень, вичерпання національних засобів захисту професійних прав адвокатів тощо.

- *Інформаційний* (негайне створення дієвих централізованих, регіональних механізмів інформування адвокатів та громадськості про порушення професійних прав адвокатів при здійсненні ними адвокатської діяльності, боротьби з порушенням таких прав тощо).

- *Міжнародний рівень діяльності НААУ* (звернення до міжнародних інституцій з приводу порушення професійних прав адвокатів та гарантій їх діяльності посадовими особами ТЦК та СП, тощо).

При реалізації перелічених заходів реагування та боротьби із запобігання порушення та/або порушенням професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, останні повинні здійснюватися виключно з урахуванням максимально можливого не завдання шкоди міжнародному іміджу України.

Слід зауважити, що питання захисту прав людини, особливо під час воєнного стану, є надзвичайно актуальним та гостро постає необхідність взаємовідносин адвокатури та держави, які мають здійснюватися на основі зусиль побудови правової держави та забезпечення прав людини.

Порушення з боку територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки професійних прав адвокатів під час здійснення останніми професійних обов'язків свідчать, що адвокати систематично зазнають тиску та втручання в їх діяльність, що в свою чергу призводить до неможливого забезпечення успішного захисту не лише прав та свобод людини і громадянина, а і самих адвокатів.

Національна асоціація адвокатів України завжди відстоювала і відстоюватиме ідеї правової, соціальної держави в Україні, яка має піклуватись про своїх громадян, а також постійно здійснює заходи, в межах повноважень, направлені на вирішення ключових потреб розвитку інституту адвокатури в правовій демократичній державі, посилення незалежності адвокатури, розширення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності тощо.

Враховуючи наведене, Рада адвокатів України взявши до уваги пропозицію Голови Ради адвокатів України Ізовітової Л.П., заступника Голови

Ради адвокатів України Кухаря О.І., представника адвокатів Хмельницької області у складі Ради адвокатів України Каденко О.О. та інших членів Ради адвокатів України, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, **вирішила:**

1. Доручити Голові Ради адвокатів України, Національній асоціації адвокатів України Ізовітовій Л.П. звернутись до Президента України, Головнокомандувача Збройних Сил України, командувача Сухопутних військ Збройних Сил України з пропозицією організувати спільну офіційну зустріч керівництва Національної асоціації адвокатів України та офіційних представників Президента України, Головнокомандувача Збройних Сил України, Командувача Сухопутних військ Збройних Сил України для врегулювання ситуації та взаємодії територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та адвокатів, які виконують свої професійні обов'язки в рамках захисту клієнтів та надання їм професійної правничої допомоги.
2. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити адвокатів України шляхом опублікування на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України

/підпис/

Лідія ІЗОВІТОВА

Секретар Ради адвокатів України

/підпис/

Ігор КОЛЕСНИКОВ